

Образ Богородиці в хорівій творчості Г. Гаврилець є наскрізним і втілюється в кожному з напрямів. Так у першому, образ Богородиці репрезентований у творі «Все упованіє моє...» на вірші Т. Шевченка; в другому – висвітлюється в хорових молитвах «Богородице Діво, радуйся», «Достойно є», «Тропар до Пресвятої Богородиці» та «Stabat Mater»; в третьому напрямі – втілюється в обробках колядок, щедрівок, кантів.

Хорова спадщина Г. Гаврилець охоплює майже всі жанри хорової музики. Світський напрям, репрезентований на початку творчого шляху композиторки, поступово змінюється на духовний. А умовно фольклорний напрям є найбільшим за кількістю творів і пов'язаний з відродженням національної музичної культури України.

Список використаних джерел:

1. Полетаєва О. В. Ганна Гаврилець: жанрово-стильові аспекти творчості : дис. д-ра філософії : 025 / Національна музична академія імені П. І. Чайковського. Київ, 2022. 325 с.
2. Сухомлінова Т. П. Проблеми періодизації хорової творчості Ганни Гаврилець. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії та практики освіти* : зб. наук. ст. Вип. 36 / Харк. нац. ун-т мистецтв імені І. П. Котляревського ; ред.-упоряд. Г. І. Ганзбург. — Харків : Вид-во «С. А. М», 2012, с. 338–348.

Дмитро Ткачов

ХУДОЖНЄ МОДЕЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ У КАНТАТІ «ДЖЕРЕЛО ВОГНЮ» ЯНА СІБЕЛІУСА

Творчість Яна Сібеліуса є найбільш вагомим явищем скандинавської музичної культури. У Фінляндії, на Батьківщині композитора, постать митця є уособленням національного героя, оскільки провідна тема його творів – патріотична. Зазвичай ідея національної боротьби у композиціях Я. Сібеліуса втілюється досить завуальовано, через певні образи та символи, що є властивим творчості композиторів-романтиків. Незважаючи на те, що більшої популярності у світовому культурному просторі набули симфонічні твори Я. Сібеліуса, вокально-хорова спадщина митця заслуговує на не меншу увагу.

Кантата «Джерело вогню» («Tulen synty»), написана 1902 року, є одним із найбільш характерних творів патріотичного спрямування та досить яскраво розкриває тему національно-визвольної боротьби. Літературним першоджерелом кантати є 47-ма руна фінського епосу «Калевала», у якій йдеться про занурення містичної країни Калевала у повну та безнадійну темряву, через те, що сили зла вкрали з домівок вогонь. Проведення історичних паралелей дозволяє зробити висновок, що у кантаті змальовується боротьба фінського народу проти руйнівного панування російської імперії, пошук світла серед всепоглинаючої темряви.

Вибір виконавського складу кантати «Джерело вогню» – соло баритон та чоловічий хор, обумовлений втіленням патріотичної ідеї. Важливо зауважити, що використання саме чоловічих тембрів надає кантаті більшої суворості, мужності. Співставлення сольного і хорового епізоду уособлюють боротьбу кожного громадянина за волю всього народу, тобто від індивідуальних страждань – до спільної перемоги. Відповідає цьому задуму і характер звучання кожного розділу – сольний забарвлений невимовною тугою, безнадією, відчаєм, а у хоровому яскраво відчувається сила, енергія, жага боротьби за свободу. Слід зауважити, що хоровий розділ можна розподілити на окремі епізоди, які різняться за темпом, тональним орієнтиром, настроєм – кожен наступний є більш піднесеним, впевненим та просвітленим за попередній. Таким чином, драматургія кантати розвивається мов би «від темряви – до світла». Підсумком стає останній хоровий епізод – урочиста кода, що звучить подібно гімну, затверджуючи перемогу світла, добра, волі.

Музична мова кантати демонструє міцну опору на народну пісенність, що підкреслює тему боротьби за незалежність, уособлюючи фольклорні джерела як символ національної свідомості. Оповідальний характер оркестрового вступу та сольного розділу із плавним, поступовим розгортанням мелодики та наскрізним розвитком тематизму наближується до звучання народних фінських балад. Важливим для зображення патріотичних

образів є використання «запитальних» інтонацій, які обумовлені літературним текстом: «Чому сонце пішло назавжди? Чому місяць позбавив свого світла?» та підкреслюють страждання національного героя, що знаходиться у пошуках справедливості. Наслідуює фольклорні традиції й хорова фактура, у якій превалюють октавні унісони або дублювання в дециму, властиві фінській пісенній традиції. Тематизм хорового розділу також має національно-танцювальне походження, що сприймається як голос усього фінського народу, що об'єднався у боротьбі за визволення. Примітною деталлю тут є обігравання квітнаної інтонації як по горизонталі, так і по вертикалі, використання ладів народної музики.

У оркестровій партії найбільш явно вже у першому розділі, на тлі загальної туги, проявляється тема заклику до боротьби, втілена у висхідних квартових інтонаціях у поєднанні з пунктирним ритмом. Ця тема лунає у виконанні гобою соло, як джерело надії на порятунок від загарбництва. Фоном для проведення теми стає розмірений поступовий рух чвертями у партії низьких струнних, що нагадує образ траурної ходи та посилює відчуття драматизму. Раптовий бурхливий потік, викладений хвилеподібним хроматичним рухом у струнній групі, відіграє роль переходу від драматичного сольного розділу до героїчного хорового. Надалі, протягом усього хорового розділу, оркестрова тканина значно підсилює епічність звучання, вдаючись подекуди до прийому звукопису – гомін натовпу народних повстанців (тремоло tutti на початку хорового розділу), імітація тріумфального маршу у заключному епізоді.

Неординарною є гармонічна мова кантати. Відмітною рисою її стають відсутність яскраво виражених тональних орієнтирів, опора на модальність. З одного боку, це повною мірою відображає самотність композиторського стилю самого Я. Сібеліуса, якому притаманно домінування складних співзвуч, акордів нетерцієвих сполук, відмова від класичних гармоній. З іншого боку відсутність тональних центрів підкреслює національно-визвольну ідею, втілюючи образ пригніченого народу, символізує втрату

будь-якої опори, допомоги у боротьбі проти окупаційної влади. Лише у середньому розділі хорової частини, де вперше з'являється виражений тональний центр – просвітлений e-moll, який далі переходить у однойменний мажор. Чітке визначення тональності має й кода – вона викладена у Es-dur, що характеризують як тональність величі, могутності.

Отже, кантата «Джерело вогню» є найбільш вагомим громадянським твором Я. Сібеліуса, оскільки втілює ідею національно-визвольної боротьби фінського народу проти панування російської імперії. Драматургія кантати опосередковано наслідує бетховенську симфонічну концепцію («від мороку до світла»). Здійсненню цієї концепції та втіленню патріотичних образів композитор підпорядковує усі засоби музичної виразності. Музична мова твору гармонічно поєднує у собі як самобутність композиторського стилю Я. Сібеліуса, так і наслідування народно-пісенним традиціям, яке набуває значення символу пробудження національною свідомості, жаги до боротьби.

Катерина Токало

УКРАЇНСЬКІ БАРОКОВІ ПАРТЕСИ: ЗАБУТІ КОМПОЗИТОРИ

Партеси - музичне надбання українського народу, яке сягає в давнину понад 300 років, унікальний вид в парадигмі європейського бароко, адже створені кирилицею на відміну від усіх решти зразків які написані на латинські тексти, із спільною технікою та концепцією музичного викладу. Ця тема малодосліджувана, маловідома в музичному середовищі і звичайно, практично невідома для широкого загалу. Багато нотних зразків загублено, вивезено за межі України, в тому числі росію.

Історико-культурна спадщина, втілюючи цінності різних поколінь українців, відтворює багатовікову історію розвитку нашого суспільства та надає кожній особистості стале відчуття приналежності до національної спільноти. Ці аспекти в рази актуалізувалися від початку повномасштабного вторгнення в Україну російської федерації.